

Byla to velká výzva, protože se jedná o klíčové téma, které zatím komplexně nikdo nezpracoval, říká o své práci laureátka Bolzanovy ceny

Univerzita Karlova každoročně uděluje Bolzanovu cenu v několika oborech za mimořádně objevené práce. Ve 23. ročníku v kategorii společenskovední byla vybrána disertační práce *The Reign of King Nyuserre and Its Impact on the Development of the Egyptian State. A Multiplier Effect Period during the Old Kingdom*. Autorkou a zároveň laureátkou ceny je dr. Veronika Dulíková z Českého egyptologického ústavu FF UK.

Na základě čeho jste se rozhodla pro toto téma?

V průběhu magisterského studia můj zájem začalo přitahovat období Staré říše (období stavitelů pyramid) a tzv. administrativní tituly. Pro přiblížení: každý starý Egyptan, který byl v určitém společenském postavení a mohl si postavit hrobku, si do ní nechal napsat tituly, administrativní, kněžské nebo rankovní povahy, které vyjadřovaly jeho pracovní aktivity a postavení u panovníkova dvora. Vysoce postavení hodnostáři ve druhé polovině Staré říše mohli takových titulů mít i více než sto. Celkově je zatím z období Staré říše doloženo téměř 4000 různých titulů a s novými archeologickými výzkumy tento počet narůstá. V průběhu magisterského studia jsem pomalu začala pronikat do tajů společnosti a správy země v období Staré říše. V rámci dílčích úkolů jsem pak svou specializaci začala rozvíjet, např. pro knihu profesora Miroslava Vernerova o papyrovém archivu panovníka Raneferefa jsem se „seznámila“ se stovkami úředníků. Ve své diplomové

práci jsem se věnovala vezírům, kteří představovali špičku správy země. V roce 2006 jsem začala systematicky vytvářet databázi osob pohřbených na nekropolích přináležejících k tehdejšímu hlavnímu městu Memfidě. Pro doktorskou práci jsem chtěla zvolit téma, kde bych maximálně zužitkovala své znalosti o administrativě Staré říše a zároveň využila potenciál jedinečné databáze úředníků a kněží. Po poradě s profesorem Miroslavem Bártou jsem si zvolila období panovníka Niuserrea, za jehož vlády nastalo množství změn v nejrůznějších oblastech. Byla to velká výzva, protože se jedná o klíčové téma, které zatím komplexně nikdo nezpracoval. Navíc má české egyptologie na tomto tématu mimořádný zájem, neboť pyramida tohoto panovníka leží v Abúsíru, tj. na české archeologické koncesi, kde ČEgÚ FF UK odkrývá od 60. let 20. století mimo jiné hrobky členů Niuserreovy rodiny a úředníků, kteří mu sloužili.

Veronika Dulíková dokumentuje nápis na fragmentu reliéfní výzdoby pocházející z hrobky královského kadeřníka Anchirese, objevené během podzimní expedice

2016 (foto Martin Frouz).

V jakém vztahu je vámi zkoumané období s celými společenskými dějinami starověkého Egypta?

Niuserreova vláda bezpochyby představuje důležitý mezník, který zásadně ovlivnil další vývoj starého Egypta. Díky postupné změně v několika subsystémech došlo právě v době panovníka Niuserrea k proměně celého systému. Je patrné nové rozložení moci, na níž se výrazně začaly podílet rodiny vlivných hodnostářů. Na což vládce zareagoval novou strategií, sňatkovou politikou. Královské dcery začal provdávat do mocných rodin nekrálovského původu. S tímto vývojem koresponduje nová koncepce posmrtného života těchto elit a zavedení nového boha Usira. Ve správě státu je patrná snaha co nejlépe spravovat území celého Egypta, včetně okrajových částí, a co nejlépe využít všeho, co země nabízí, tj. nerostného materiálu, rostlinných, živočišných a lidských zdrojů. Niuserreovi následovníci pokračovali v nastoleném trendu. Usirovský kult se brzy rozšířil i do nižších sociálních skupin. Panovníci 6. dynastie dokonce vylepšili sňatkovou politiku a pojímali za ženy dcery vlivných hodnostářů, aby tak vyvážili mocenskou stabilitu.

Co nové poznatky o starověkém Egyptě přinášejí dnešní společnosti?

Stejně jako se proměňuje dnešní společnost, kterou výrazně ovlivňuje např. na technický pokrok a migrace, proměňovala se i společnost starověkého Egypta za téměř čtyřtisíciletou dobu svého trvání, která musela reagovat na totéž. Studium zaniklé vyspělé kultury přináší poznání vývoje společnosti, principů a mechanismu, na kterých fungovala, a také poznání faktorů, které přispěly k jejímu úpadku a zániku.

Jsou dějiny starověkého Egypta již dostatečně probádaným polem?

Ač by se to tak na první pohled mohlo jevit, není tomu tak. V naší moderní době se nám podařilo rozluštit hieroglyfy, odkrýt a prozkoumat stovky hrobek, chrámů a několik měst, taky rozpoznat aktivitu starých Egyptanů na pouštních cestách, v lomech atd. Dokážeme tedy sice číst staroegyptské písmo, máme ponětí o náboženských představách, pohřebních zvyklostech, materiální kultuře apod., avšak mnohé ještě zůstává zahaleno. Víme např. něco o základním modelu administrativy, zatím však ještě neznáme všechny mechanismy fungování a proměny správy země.

Z jakého materiálu čerpají práce podobné té vaší a jak probíhají výzkumy v této oblasti?

Ve snaze využít v maximální možné míře velký objem dat, která jsem nashromáždila, jsem navázala spolupráci s kybernetikem Radkem Maříkem (FEL ČVUT). V posledních letech se někteří badatelé pokoušeli uplatnit metodu analýzy sociálních sítí na pozdější období starého Egypta, např. na Novou říši či Řecko-římskou dobu. Vždy se však jednalo o volně dostupné a *ready-to-use* programy, které jsou založeny na jednoduchém principu. Vloží se do nich homogenní data a výstupem jsou grafy prezentující vztahy mezi entitami. Kromě názorných schémat je přínos takového přístupu velmi limitovaný. Takové metody nemají potenciál odhalit to, co v sobě skrývá ohromné množství dat, a tudíž nevedou k prohloubení znalostí společnosti země na Nilu. K úspěšnému zvládnutí takového úkolu je zapotřebí interdisciplinární přístup založený na dlouhodobé spolupráci egyptologů a kybernetiků. Náš projekt, který je v egyptologii průkopnický, se zrodil propojením badatelských týmů Českého egyptologického ústavu FF UK a Fakulty elektrotechnické ČVUT. Hlavním cílem projektu je zkoumání anatomie společenských procesů staroegyptského státu v období 3. tisíciletí př. Kr. prostřednictvím metody analýzy komplexních sítí. První slibné výsledky naší interdisciplinární spolupráce se již dostavují.

rozhovor vedla Šárka Kadavá

Bolzanova cena podporuje vědeckou výchovu a odbornou přípravu studentů Univerzity Karlovy již více než dvacet let. Soutěžní práce, které přihlašují sami studenti, posuzuje komise pro udělení ceny, jež je složena z členů jmenovaných rektorem. V letošním ročníku komise hodnotila téměř 60 přihlášených prací. Ocenění získali spolu s diplomem i finanční odměnu.

související: Nejlepší studenti Univerzity Karlovy obdrželi prestižní Bolzanovu cenu [ff.cuni.cz, 8. března 2017]

úvodní foto: René Volfík